

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TRIZ TEXNOLOGIYALARINI MASHG'ULOTLARDA FOYDALANISH.

Yakubova Manzura Abdurahmonovna

*JDPU, Maktabgacha va boshlang'ich yo'nalishlarda masofaviy ta'lim
yo'nalishi kafedrası mudiri. dotsent.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodkorligini rivojlantirishda triz texnologiyalarini mashg'ulotlarda foydalanish haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar: Morfologik tahlil, o'quv-tarbiyaviy faoliyat, noodatiy texnologiyalar, modellashtirish, tarbiya usullar, yangisini yaratish, an'anaviy ta'lim, evristik mahorat, o'yin, nutq, san'at, ijodiy shaxs.

Abstract: This article talks about the use of triz technologies in activities to develop the creativity of preschool children.

Key words: Morphological analysis, educational activity, unusual technologies, modeling, educational methods, creating a new one, traditional education, heuristic skill, game, speech, art, creative person.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'quv-tarbiyaviy faoliyatining samaradorligiga erishishda tarbiyachilarning ijodkor bo'lishlarini taqozo etmoqda. Bu o'rinda esa maktabgacha ta'lim tashkiloti o'quv-tarbiyaviy faoliyatining samaradorligiga erishishda tarbiyachining noodatiy texnologiyalardan foydalanish, ta'limni tashkil etishning eng samarali usullarni joriy etishni talab qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun TRIZ texnologiyasini rivojlanishiga rioya qilgan pedagoglar, avvalambor, qiziquvchan narsalarga e'tibor berishadi. Shu bilan birga, ular qiziqarli voqea yoki ob'ektga har xil tomondan qarashni taklif qilishadi. Yaxshi, keyin yomon narsani toping. Agar o'rganilayotgan ob'ekt imkon bersa, unda siz qiziqarli tajribalar o'tkazishingiz mumkin, ammo ayni paytda bolaga ushbu aniq natijaning nima uchun olinganligini tushuntirmaysiz. Bularning barchasi bolaning qiziqishi va yangi kashfiyotlarga bo'lgan qiziqishida rivojlanadi. Ushbu usul asoschisining o'zi aytganidek: "TRIZ texnologiyasi - bu aniq hisoblash, mantiq va sezgi bilan uyg'unlashib, yangisini yaratishning boshqariladigan jarayoni" hisoblanadi. TRIZ texnologiyasi va umume'tirof etilgan an'anaviy ta'lim va tarbiya usullari o'rtasidagi tub farq - bu kattalar tomonidan taklif qilingan algoritmni avtomatik ravishda va o'ylamasdan takrorlamaslik, savollarga mustaqil ravishda javob izlash, muammoning muammoli mohiyatini aniqlashning evristik mahoratini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Har qanday muammolarni hal qilish algoritmi bosqichlarning ma'lum bir

mantiqiy ketma-ketligida qurilgan:

- ✚ Vazifani malakali shakllantirish, muammoni aniqlash (topishmoqlarni hal qilish, metaforalarni ochish, bolalar vazifalarni mustaqil ravishda belgilaydilar).
- ✚ Qarama-qarshiliklarni aniqlash va tushunish (yaxshi-yomon, yaxshi-yomon).
- ✚ Resurslarning ta'rifi (bolalar ob'ekt nima qila olishini, qanday harakatlarni bajarishini bilib olishadi).
- ✚ Kutilgan optimal natija (kutishlar haqiqiy sharoitlarga asoslanadi).
- ✚ Turli yechimlarni modellashtirish, qarama-qarshiliklarni hal qilish (mashqlar, rolli o'yinlar, boshqotirmalar, rebuslar va boshqalar).

TRIZ texnologiyasining asosiy usullari quyidagilardan tashkil topadi.

Bolalar bilan to'g'ri tadqiqot jarayonini tashkil qilish uchun tarbiyachi yoki ota-ona TRIZ texnologiyasida qo'llaniladigan turli usul va uslublarni yaxshi tushunishi va ulardan foydalanishi kerak.

Ulardan asosiylari quyidagilar.

1. Aqliy hujum. Ushbu dars jarayonida bolalarga ixtiro muammosi qo'yiladi. Talabalar, o'z navbatida, resurslarni qidirib, uni hal qilishning turli usullarini topishga harakat qilishadi.

2. Har bir taklif qilingan yechim "nima yaxshi, nima yomon" pozitsiyasidan baholanadi. Eng maqbul variant mavjud bo'lganlarning barchasidan tanlanadi.

3. Ushbu usul bolaning tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi, yangi javoblarni izlashda ijodiy faoliyatga turtki beradi va har qanday muammoni yechish mumkinligini ko'rsatadi.

4. "Ha, yo'q" - bu bolalarga ob'ektning asosiy xususiyatini ajratib ko'rsatishni, narsalarni umumiy ko'rsatkichlar bo'yicha tasniflashni o'rganishga, shuningdek boshqa bolalarning gaplariga diqqatli bo'lishga, ularning takliflariga javoblari asosida tuzishga imkon beradigan o'yin turi. Ushbu TRIZ usuli maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

5. Sinektika - bu o'xshashlik usuli. U bir necha yo'nalishlarga bo'linadi:

- hamdardlik,
- to'g'ridan-to'g'ri o'xshashlik
- hayoliy.

6. Birinchi holda, bolalarga muammoli vaziyatning ob'ekti sifatida bo'lish imkoniyati beriladi. To'g'ridan-to'g'ri o'xshashlikda, bola boshqa sohalarida shunga o'xshash jarayonlarni izlaydi. Fantastik o'xshashlik haqiqatdan tashqarida bo'lgan barcha narsalar uchun javobgardir va bu erda siz qiyin vaziyatdan chiqishning eng ajoyib usullarini taklif qilishingiz mumkin.

7. Morfologik tahlil odatdagi ro'yxat davomida o'tkazib yuborilishi

mumkin bo'lgan muammoni hal qilishning barcha variantlarini tekshirish uchun zarurdir.

8. Fokusli ob'ektlar usuli, unga umuman mos kelmaydigan (bir qarashda) narsaning xususiyatlarini va xususiyatlarini ma'lum bir hodisa yoki ob'ektga almashtirishga urinishdan iborat.

9. Robinzon usuli maktabgacha yoshdagi bolalarni har qanday, hattoki umuman keraksiz, bir qarashda narsalardan foydalanishni izlashga o'rgatadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun TRIZ texnologiyasi bolalarni rivojlantirishda qo'llaniladigan ko'plab boshqa o'qitish usullari va uslublariga ega. Masalan, aglutinatsiya, giperbolizatsiya, aksentuatsiya va boshqalar. Bularning barchasi mashg'ulotlarni darslardan farqli o'laroq, qiziqarli tarzda o'tkazishga imkon beradi. Bunday usullar bolalar tomonidan olingan ma'lumotlarning mustahkam assimilyatsiyasi va tizimlashtirilishini ta'minlaydi.

Bunday mashg'ulotlar davomida bolaning tafakkuri rag'batlantiriladi, shuningdek, bolalar tasavvurlari va xayollari yordamida ijodiy shaxsning har tomonlama rivojlantiriladi.

Bolaga ta'lim berishda tarbiyachi o'zining kreativligidan kelib chiqqan holda faoliyatni boshlash kerak. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida TRIZ texnologiyasidan foydalanishning maqsadi quyidagicha(4-rasm).

1-rasm. TRIZ texnologiyasidan foydalanishning maqsadi (L.S.Vygotskiy).

TRIZ texnologiyasining asoschisi G.S.Altshuller ta'kidlaganidek, "TRIZ texnologiyasi-aniq hisoblash, mantiq, sezgi birlashtirgan yangisini yaratishning boshqariladigan jarayonidir".

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida TRIZ texnologiyasidan foydalanishning afzalliklari quyidagi jarayonarda namoyon bo'ladi:

- ✚ har bir bolaning individualligini ochib berishga imkon beradi;
- ✚ original g'oyalar almashinuvini rag'batlantiradi;
- ✚ maqsadlarga erishishda muvaffaqiyat ta'mini his qilishga yordam beradi;
- ✚ ijodiy faol mustaqil fikrlashni rag'batlantiradi;
- ✚ bolalarning o'yin, amaliy, badiiy faoliyatda mujassamlangan tasavvurlarini rivojlantiradi;
- ✚ nostandart yechim taklif qilish, qiyin vaziyatdan chiqish yo'lini topish, boshqalarga muammoga boshqa tomondan qarashga yordam beradigan shaxsni shakllantirishga yordam beradi.

Xulosa o'rnida aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida TRIZ elementlaridan foydalanganda bolalarning ijodiy va aqliy faoliyati sezilarli darajada faollashadi, chunki TRIZ texnologiyasiularni davom etayotgan jarayonlarni tushungan holda keng fikrlashga va muammoning o'z yechimini topishga o'rgatadi. Ixtiro ijodiy fantaziyada, keyinchalik bolalar faoliyatining turli turlarida - o'yin, nutq, san'at va hokazolarda ifodalanadigan narsalarni ixtiro qilishda ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Abdullayeva N.Sh. Maktabgacha ta'limni variativ yondashuv asosida takomillashtirish. Ped.fan. bo'yicha falsafa dok.diss.avtoeferati. Toshkent – 2019,54b.
2. Norqo'ziyeva M. "Yangi innovatsiyalarni kasbiy faoliyatda qo'llash

fanidan ma'ruzalar matni". / Uslubiy qo'llanma / – Jizzax: JDPU "Tahririy-nashriyot bo'limi nashri", 2023. – 108 bet.

3. Altshuller G.S. Ijodkorlik aniq fan sifatida. M., 1979.S. 10-60.

4. Antonova, Yu.A. Bolalar va ota-onalar uchun qiziqarli o'yinlar va o'yin-kulgilar / Yu.A. Antonova. M: 2007. 280 -288 b.

5. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. - T.: Fan, 2007. - 160 b.